

Iz psihološke perspektive ovaj Priručnik predstavlja značajno djelo jer ukazuje na potrebu preventivnog rada s adolescentima uzimajući u obzir različite aspekte njihovog funkcioniranja i novih trendova kojima su izloženi, a o kojima najčešće nemaju dovoljno znanja, a nerijetko i zrelosti da adekvatno reagiraju i zaštite sebe od dugoročno negativnih posljedica. Razvijanje kritičkog stava prema korištenju tehnologije treba postati sastavni dio programa usmjerenih na stručno usavršavanje nastavnika u kontekstu njihovog profesionalnog razvoja.

Prof. dr. sc. Amela Dautbegović

Aktivnosti planirane u radionicama podstiču razvijanje odnosa saradnje i povjerenja između adolescenata, roditelja i nastavnika, čineći da ova tema, u porodičnom obrazovnom i širem društvenom kontekstu postaje sve manje „tabu“ tema, a sve više realnost sa kojim je potrebno suočiti se dok je u samom začetku. S obzirom na nedovoljnu i neadekvatnu informisanost o sekstingu, kao modernoj temi koja je nastala sa značajnim promjenama u našem društvu, ovakva vrsta aktivnosti je višestruko korisna, kako u planiranju intervencija, tako i u prevenciji.

Prof. dr. sc. Nada Vaselić

Djelo na cjelovit način sagledava fenomen sekstinga, pristupa mu sa znanstvene i stručne strane inovativno i cjelovito, a najvažnije pruža vrlo jasne i konkretne smjernice za rad s različitim dobnim skupinama.

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander

SEXTYOUTH

ŠTO TREBATE ZNATI O SEKSTINGU?

Podučavanje o seksualnome ponašanju adolescenata u digitalnome dobu

Što trebate znati o sekstingu?

ŠTO TREBATE ZNATI O SEKSTINGU?

Podučavanje o seksualnome ponašanju adolescenata
u digitalnome dobu

Nakladnik

Sveučilište u Mostaru

Za nakladnika

dr. sc. Zoran Tomić, red. prof.

Recenzentice

dr. sc. Nada Vaselić, red. prof.

dr. sc. Amela Dautbegović, izv. prof.

dr. sc. Gordana Buljan Flander, red. prof.

Lektura

Marija Vukoja

Josipa Šunjić

Grafičko oblikovanje

Mate Penava

Tisak

Sveučilišna tiskara Pressum

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
364.63:621.395.721.5]159.9(035)

ŠTO trebate znati o sekstingu? : podučavanje o seksualnome ponašanju adolescenata u digitalnome dobu : priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: kroskulturalno istraživanje : priručnik za voditelje preventivnih radionica za adolescente, nastavnike i roditelje/skrbnike / Arta Dodaj ... [et al.]. - Mostar : Sveučilište u Mostaru, 2022. - 89 str. : ilustr. ; 25 cm

Bibliografija: str. 83-89.

ISBN 978-9958-16-200-8

1. Dodaj, Arta

COBISS.BH-ID 48260614

Priručnik je dio projekta koji financira Hrvatska zaklada za znanost (br. 3553).

Arta Dodaj ♦ Kristina Sesar ♦ Mónica Ojeda Pérez ♦
Rosario Del Rey ♦ Ashton Gerding Speno ♦
Dominika Howard ♦ Krešimir Prijatelj ♦
Nataša Šimić ♦ Marko Odak

Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima:

Kros-kulturalno istraživanje

ŠTO TREBATE ZNATI O SEKSTINGU?

**Podučavanje o seksualnome ponašanju
adolescenata u digitalnome dobu**

Priručnik za voditelje preventivnih radionica za
adolescente, nastavnike i roditelje/skrbnike

PRES

Mostar, 2022.

Autori:

Arta Dodaj

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Kristina Sesar

Studij psihologije, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Mónica Ojeda Pérez

Odsjek edukacijske i razvojne psihologije, Sveučilište u Sevilli, Španjolska

Rosario Del Rey

Odsjek edukacijske i razvojne psihologije, Sveučilište u Sevilli, Španjolska

Ashton Gerding Speno

Odjel za masovnu komunikaciju, Southern Illinois Sveučilište Edwardsville, SAD

Dominika Howard

Odsjek za psihologiju, Fakultet zdravstvenih studija, Deakin Sveučilište, Australija

Krešimir Prijatelj

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Nataša Šimić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Marko Odak

Studij informacijskih znanosti, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Sadržaj

Predgovor	9
1. Uvod.....	11
2. Radionice za adolescente	19
<i>Što je seksting?</i>	21
<i>Zašto adolescenti odlučuju sudjelovati u sekstingu?</i>	27
<i>Kako seksting utječe na adolescente i kako bi trebalo reagirati na njegove negativne posljedice?</i>	31
3. Radionice za nastavnike	35
<i>Koja je moja odgovornost kao nastavnika u sprječavanju sekstinga?</i>	42
<i>Kako nastavnici mogu raditi s obiteljima na prepoznavanju i sprječavanju sekstinga?</i>	48
4. Radionice za roditelje	63
<i>Što je seksting i kako razgovarati s djetetom o njemu?</i>	65
<i>Što ako je vaše dijete izloženo negativnim posljedicama sekstinga?</i>	69
5. Materijali za evaluaciju	75
<i>Evaluacijski materijali za adolescente</i>	77
<i>Evaluacijski materijali za roditelje/skrbnike</i>	79
<i>Evaluacijski materijali za nastavnike</i>	80
6. Konačna razmatranja	81
Literatura.....	83

Predgovor

Ovaj priručnik pripremljen je u sklopu projekta Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: Kros-kulturalno istraživanje (SextYouth) Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, koji financira Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ), od veljače 2021. do veljače 2026. godine. Priručnik sadrži opisane edukativne radionice za adolescente, nastavnike i roditelje/skrbnike, temeljene na najnovijim znanstvenim spoznajama o važnim karakteristikama i čimbenicima koji pridonose sekstingu, ali i o onim čimbenicima koji mogu biti zaštitni u kontekstu njegovih negativnih posljedica. Glavni su ciljevi radionica razviti znanje i svijest o fenomenu sekstinga te razumjeti strategije procjene i rada s mladima koji su izloženi negativnim posljedicama sekstinga. Nakon uvodnoga teorijskog dijela o problematici sekstinga priručnik nudi i praktični dio koji uključuje edukativne materijale za provedbu i evaluaciju radionica. Uz pomoć ovoga priručnika svi zainteresirani nastavnici, odgajatelji i drugi stručnjaci koji rade s mladima, kao i svi zainteresirani roditelji/skrbnici i adolescenti, mogu se informirati i dalje provoditi program radi sprječavanja negativnih posljedica sekstinga među adolescentima.

1. UVOD

Elektonički mediji, internet i mobilni uređaji postali su važni i često korišteni resursi među mladima. U vrijeme brza razvoja tehnologije pojavljuju se relativno nova ponašanja kod mladih. Jedan od novih obrazaca ponašanja koji zahtijeva dublje razumijevanje jest seksting. Seksting je fenomen koji je posljednjih godina privukao pozornost istraživača, stručnjaka i kreatora javne politike. Ovo je iznimno propulzivno istraživačko područje, o čemu svjedoči činjenica da je 2009. godine objavljeno 11 znanstvenih studija o sekstingu, a do 2013. godine ukupan broj znanstvenih studija objavljenih u području sekstinga povećan je na 1750 (vidi Crofst i sur., 2015). U prilog propulzivnoj prirodi ove teme govore i podatci o implementaciji istraživanja sekstinga na nacionalno reprezentativnim uzorcima (Lenhart, 2009; Mitchell i sur., 2012; Patchin i Hinduja, 2020; Ybarra i Mitchell, 2014).

Iako je istraživanje sekstinga u stalnome porastu, postoje poteškoće u njegovu definiranju koje su prisutne od samoga početka istraživanja ovoga fenomena. Različiti istraživači u

svojoj definiciji stavljaju različit naglasak na određene aspekte sekstinga. U najčešćim definicijama ovaj se pojam općenito definira kao slanje, primanje i objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa, bilo u obliku vlastitih golih/polugolih fotografija/videozapisa ili fotografija/videozapisa druge osobe (Brown et al., 2009; Calvert, 2009; Corbett, 2009; Dilberto i Matthey, 2009; Halder i Jaishankar, 2014; Jaishankar, 2009; Walker i Moak, 2010, prema Ngo i sur., 2017). Ipak, neki autori navode da seksting može imati mnogo oblika, a najčešće se kategorizira prema štetnosti koja je nanesena osobi uključenoj u seksting (Calvert, 2009; Wolak i Finkelhor, 2011) ili prema motivima za takvo ponašanje (Dodaj i Sesar, 2019). Barrense-Dias i sur. (2017) su na temelju pregleda 18 studija objavljenih između 2012. i 2015. godine predložili da se definicije sekstinga među istraživačima razlikuju prema akciji (slanje, primanje i prosljeđivanje), vrsti sadržaja (poruke, fotografije i videozapisi), seksualnim karakteristikama (stupanj eksplicitnosti sadržaja, npr. polugoli, goli) i načinima na koji se sadržaj prenosi. Teoretičari i istraživači na ovome području također se razilaze u stavovima o tome je li seksting normalan suvremeni oblik intimne komunikacije u romantičnim odnosima ili devijantno ponašanje (Döring, 2014; Kosenko i sur., 2017; Rice i sur., 2014). U novije vrijeme sve je više prihvaćeno stajalište da je seksting normalno razvojno ponašanje među mladima (Barrense-Dias i sur., 2017; Döring, 2014; Levine, 2013).

Nedostatak konsenzusa u definiranju i mjerenju sekstinga ogleda se u rezultatima njegove rasprostranjenosti. Do sada su brojna istraživanja ispitivala rasprostranjenost sekstinga

među mladima. Klettke i suradnici (2014) analizirali su 12 studija provedenih s mladima u dobi do 19 godina te otkrili da se prosječna rasprostranjenost primanja i slanja seksualno eksplicitnoga materijala kretala od 10 % do 16 %. Osim toga, navedeno istraživanje otkrilo je da su studije provedene na neprobabilističkim uzorcima bile više rasprostranjene od onih studija provedenih na probabilističkim uzorcima. Također, utvrđeno je da je rasprostranjenost slanja i primanja seksualno eksplicitnoga sadržaja niža među adolescentima nego među odraslima. Nedavno su Madigan i sur. (2018) proveli metaanalizu s 39 studija u kojima su uzorak činili adolescenti mlađi od 18 godina. Utvrdili su da je prosječna učestalost slanja (za 34 studije), primanja (za 20 studija) i prosljeđivanja (za 5 studija) seksualno eksplicitnoga materijala 15 %, 27 % i 12 %, opet s većom varijacijom u rezultatima. Madigan i suradnici (2018) ustanovili su kako su stope rasprostranjenosti veće među starijim adolescentima i da se povećavaju s godinama. Također, otkrili su da na rasprostranjenost sekstinga nisu utjecali status publikacije (npr. recenzirana studija ili disertacija/izvještaj) ili geografska regija. Obje su studije suglasne da je učestalost primanja seksualno eksplicitnoga sadržaja veća od učestalosti slanja navedenih materijala. Nadalje, obje metaanalize dolaze do zaključka da bi se buduća istraživanja trebala provesti uzevši u obzir konceptualne aspekte kao što su razlika između različitih medijskih formata i stupnja eksplicitnosti podijeljenoga sadržaja. Osim toga, istraživanje Madigana i suradnika (2018) jedino je koje daje metaprocjenu pojavnosti sekstinga među adolescentima.

Sudjelovanje u sekstingu povezano je s brojnim negativnim posljedicama u različitim područjima funkcioniranja mladih, a njegov utjecaj najjasniji je u području seksualnoga ponašanja i mentalnoga zdravlja (Mori i sur., 2019). Seksting je povezan s rizičnim seksualnim ponašanjima kao što su spolni odnosi bez zaštite, neplanirani povremeni spolni odnosi ili uporaba sredstava ovisnosti prije seksualne aktivnosti (Ayinmoro i sur., 2020, Benotsch i sur., 2013; Dir i sur., 2013; Dake i sur., 2012; Ferguson, 2011; Ingram i sur., 2019; Yeung i sur., 2014). Također, neka su istraživanja otkrila vezu između sekstinga i negativnih psihosocijalnih ishoda, poput anksioznosti, depresije ili suicidalnih misli (Chaudhary i sur., 2017; Gassó i sur., 2019; Medrano i sur., 2018; Van Ouytsel i sur., 2014). Međutim, valja napomenuti da seksting ne uključuje samo rizik nego i pozitivne posljedice poput seksualnoga zadovoljstva i/ili zadovoljstva u partnerskim odnosima među mladima (Brodie i sur., 2019; Stasko i Geller, 2015).

Studije u području sekstinga obično su objašnjavale ovo ponašanje u okvirima kriminoloških teorija delinkventnoga ponašanja (Lee i sur., 2016; Reyns i sur., 2014; Wolfe i sur., 2016), teorije socijalnoga učenja (Hudson i sur., 2012; Lee i sur., 2016; Van Ouytsel i sur., 2017), teorije privrženosti (Trub i Starks, 2017), evolucijskih teorija ponašanja (Ploharz, 2017), teorije planiranoga ponašanja (Walrave i sur., 2014) kao i teorije multiplih ciljeva (Harris, 2017). Međutim, budući da ni jedna teorija nije dala zadovoljavajuće objašnjenje za ovu složenu pojavu, trebalo bi razviti složeniji i sveobuhvatniji integrativni model sekstinga. Nedavno su Dodaj i Sesar (2021) predložile teorijski okvir temeljen

na Bronfenbrennerovu socijalno-ekološkom modelu za objašnjenje sekstinga. Prema ovoj teoriji seksting je određen individualnim karakteristikama i višestrukim sustavima (mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav) koji okružuju pojedince. Socijalno-ekološka teorija sugerira da individualne karakteristike stupaju u interakciju s različitim sustavima kako bi proizvele ponašanje poput sekstinga. Ranije spomenute autorice pregledom literature u području sekstinga prikazale su kako se brojni čimbenici za koje je utvrđeno da djeluju na seksting mogu integrirati u socijalno-ekološki okvir.

Autorice su došle do spoznaje kako su individualne karakteristike po kojima se mladi ističu, kao što su različiti izgled, pripadnost ili izrazita ranjivost (anksioznost, depresija), čimbenici rizika za seksting. S druge strane, one karakteristike koje ih čine podložnima društveno nepoželjnu ponašanju (rizično spolno ponašanje, korištenje sredstava ovisnosti) potiču ih na nastavak sekstinga. Stoga je utvrđeno kako su najvažniji čimbenici mikrosustava obitelj, vršnjaci i škola. Nadalje, pokazalo se kako loša obiteljska komunikacija i nesigurna privrženost roditeljima/skrbnicima povećavaju kod mladih vjerojatnost uključivanja sekstinga. Vršnjački odnosi kod adolescenata mogu imati veliku ulogu u sekstingu, a mladi se mogu uključiti kako bi bili prihvaćeni i stekli pažnju vršnjaka, zbog pritiska vršnjaka ili dojma da je seksting normativno ponašanje. Školski aspekt povezan s percipiranim pripadanjem u školi, privrženosti školi i bliskosti škole zaštitni su čimbenici mikrosustava u inhibiranju motivacije mladih za uključivanjem u rizične oblike sekstinga. Interakcije mikrosustava koje predstavljaju

mezosustav izravno djeluju na iskustvo sekstinga među mladima. Uključenost roditelja/skrbnika u školski sustav i suradnja sa školom, kao i uključenost roditelja/skrbnika u živote svoje djece te poznavanje njihovih prijatelja i obitelji mogu odigrati važnu ulogu u sprječavanju negativnih posljedica sekstinga. Spolni odgoj u školskome sustavu zaštitni je čimbenik unutar egzosustava. Obrazovni napori u kontekstu šire rasprave o sigurnijem korištenju interneta, online privatnosti i e-sigurnosti također mogu biti učinkoviti (Temple i sur., 2019). S obzirom na to da se većina sekstinga događa u povjerljivu intimnom kontekstu, obrazovni napori trebali bi biti učinkovitiji ako ističu međusobno povjerenje i odgovornost pri upuštanju u seksting unutar romantičnih veza, a ne biti usredotočeni na „apstinenciju“ ili rizik povezan sa sekstingom (Van Ouytsel i sur., 2020). Šira zajednica, uključujući kulturalne norme i stavove koji u njoj prevladavaju (npr. u svezi s rodnom ulogom, seksualnošću itd.), može imati distalan i neizravan, ali važan utjecaj na ponašanje djece i mladih pa tako i na seksting. U društvu su vrlo rasprostranjeni nepravedni i kontradiktorni dvostruki seksualni standardi te različite seksualne norme za mladiće i djevojke. Dodaj i Sesar (2021) primijetile su da istraživanja pokazuju dosljedan trend prema određenim etničkim skupinama adolescenata za koje postoji veća vjerojatnost da će se uključiti u seksting, osobito su skloni sekstingu oni iz manje tradicionalnih, spolno manje restriktivnih društava. U svome su preglednom radu Dodaj i Sesar (2021) istaknule važnost međusobna djelovanja različitih sustava radi podrške mladima o razumijevanju seksualnoga ponašanja i rizika povezanih sa sekstingom.

Potaknuti navedenim nalazima razvili smo edukativne radionice koje čini niz radionica koje se međusobno nadopunjuju, ali se po potrebi mogu izvoditi i zasebno, tj. samo jedna od njih. Edukativne radionice namijenjene su adolescentima, nastavnicima i roditeljima/skrbnicima, ali se mogu prilagoditi i široj javnosti. Preporučujemo da se standardno prvo provode radionice s adolescentima prvoga i drugoga razreda srednje škole, a zatim s nastavnicima i roditeljima/skrbnicima.

Prvoj edukativnoj radionici s adolescentima na temu Što je seksting? ciljevi su upoznati adolescente s terminom seksting i pružiti im neke općenite informacije o njemu. Tema je druge radionice s adolescentima Zašto adolescenti odlučuju za sudjelovanje u sekstingu? i usmjerena je na razumijevanje motivacijskih čimbenika za seksting. Treća radionica za adolescente pod nazivom Kako seksting utječe na adolescente i kako bi trebalo reagirati na njegove negativne posljedice sekstinga? odnosi se na negativne posljedice sekstinga i načine rješavanja takvih posljedica.

Cilj radionice za nastavnike pod nazivom Što je seksting te kada i kako trebam intervenirati u situaciji sekstinga? jest identificiranje strategija intervencije za nastavnike u situaciji sekstinga. Radionice Koja je moja odgovornost kao nastavnika u sprječavanju sekstinga? i Kako nastavnici mogu raditi s obiteljima na prepoznavanju i sprječavanju sekstinga? usmjerene su na ulogu nastavnika u kontekstu sekstinga i načinom interakcije s roditeljima/skrbnicima i drugim članovima obitelji kako bi se smanjile negativne posljedice sekstinga.

Edukativnim radionicama za roditelje/skrbnike ciljevi su promicanje komunikacije između roditelja/skrbnika i djece na temu sekstinga (prva radionica Što je seksting i kako razgovarati s djetetom o njemu?) te razumijevanje načina primjerene pomoći i podrške djeci ako su uključena u negativne ishode sekstinga (druga radionica Što ako je vaše dijete izloženo negativnim posljedicama sekstinga?). S obzirom na to da sudjelovanje u radionicama može biti nedovoljno za roditelje/skrbnike iz mnogo razloga, kao što su zauzeti roditelji/skrbnici, vjerujući da je to razvojni izazov koji ne utječe na njihovu djecu itd., može se koristiti kratki psihoedukacijski pristup za poticanje roditelja/skrbnika na sudjelovanje. To bi se moglo učiniti na redovitim roditeljskim sastancima. Slično, neki rezultati ankete koju su dovršila njihova djeca mogli bi pružiti jasniji uvid u pitanje sekstinga.

Ciljevi su edukativnih radionica povećati znanje sudionika o fenomenu sekstinga i njegovim posljedicama, razviti kritički stav prema korištenju tehnologije, podići svijest i ukazati na rizične čimbenike sekstinga, promicati sigurne oblike seksualnoga ponašanja i pomoći u suočavanju s negativnim posljedicama sekstinga.

2. RADIONICE ZA ADOLESCENTE

Što je seksting?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- definirati seksting
- identificirati primjere sekstinga
- razumjeti rizik sudjelovanja u sekstingu.

Materijali: papiri i olovke

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite adolescentima da ćete danas razgovarati o sekstingu.
- 2) Dajte svakomu učeniku komad papira i zamolite ih da napišu sve što im padne na pamet kada čuju riječ seksting.
- 3) Prikupite sve papire i razgovarajte o sekstingu. Objasnite da je seksting slanje, primanje, prosljeđivanje i/ili objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa (bilo da se radi o vlastitim polugolim/golim fotografijama/videozapisima ili fotografijama/videozapisima nekoga drugog) putem mobilnoga telefona, interneta ili društvenih mreža.
- 4) Zatim im recite da ćete im dati primjere različitih vrsta sekstinga (Prilog 2).

Nakon čitanja svakoga primjera postavite sljedeća pitanja/zadatke:

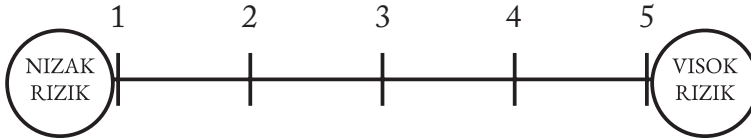
- Što se dogodilo? (Koja vrsta sekstinga postoji?)
- Koliko se često navedeni primjer događa u vašoj školi?
- Molimo ocijenite svaki primjer na kontinuumu od „niskoga rizika“ do „visokoga rizika“ na temelju rizika za osobnu sigurnost, društvene kritike itd. (Prilog 1).
- Što biste vi napravili?

5) Za kraj adolescenti će ispuniti jedan kratki obrazac upitnika (Prilog 3) i razgovarati o odgovoru s drugima.

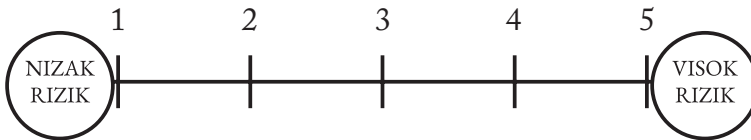

Prilog 1. Stopa rizika od sekstinga

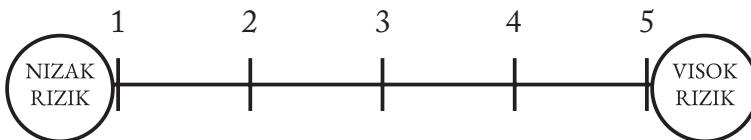
- Rizik za osobnu sigurnost

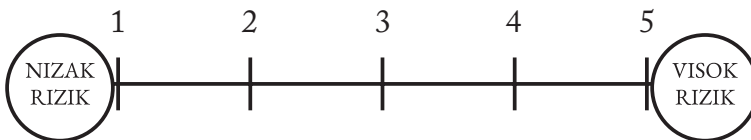
- Rizik od poteškoća za mentalno zdravlje

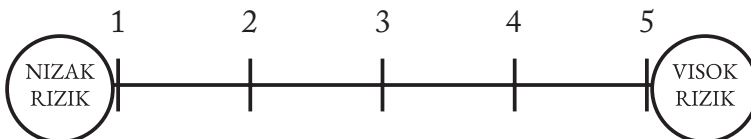
- Rizik od društvene kritike

- Rizik od nasilja

- Rizik od pravnih posljedica

Prilog 2. Primjeri različitih vrsta sekstinga

1. Sara i Alen u vezi su više od 9 mjeseci. Trenutačno su razdvojeni jer oboje pohađaju školu u različitim gradovima. Vrlo su zaljubljeni i redovito sekstaju. Po njihovu mišljenju seksting ih međusobno zbližava.	2. Nora je čula da neki njezini prijatelji često primaju gole/polugole fotografije i/ili videozapise od drugih ljudi. Nekim je prijateljima to zabavno pa odluče uzvratiti vlastitim golim/polugolim fotografijama i/ili videozapisima. Također je nekoliko puta od poznanika dobila „seksi“ fotografije sa zahtjevom da uzvрати svojom fotografijom. Do sada nije odgovarala na takve poruke i zahtjeve. Sinoć je ponovno od poznanika primila njegovu seksualno eksplicitnu fotografiju sa zahtjevom da joj pošalje svoju. Stoji gola pred ogledalom, pregledava svoje tijelo i pita se treba li snimiti svoju голу fotografiju i poslati mu. Iako nije baš sigurna, odlučuje se zabaviti i poslati mu svoju fotografiju.

<p>3. Elma i Aleksandar u vezi su i odlučili su podijeliti nekoliko seksualno eksplicitnih fotografija, ali pod uvjetom da ih oboje obrišu nakon primitka i pregleda. Nakon što je pregledao Elmine fotografije, Aleksandar ih je odmah obrisao. Elma je uvjerala Aleksandra da je i ona izbrisala njegove „seksi“ fotografije. Nakon nekoga vremena Aleksandar je slučajno pronašao svoje fotografije na Elminu mobitelu. Jasno je da ih nije izbrisala i da je lagala Aleksandru! Kada se Aleksandar suočio s Elmom, ona ih je i dalje odbijala izbrisati. Rekla je da će ih proslijediti drugima ako Aleksandar raskine s njom.</p>	<p>4. Irena je s Robertom u vezi nekoliko mjeseci. Ireni se Robert doista sviđa, a misli da se i ona njemu jako sviđa. U posljednje vrijeme Robert je u nekoliko navrata tražio od Irene da mu pošalje neke „seksi“ fotografije, ali ona to nije učinila. Irenu muči pomisao kako bi drugi mogli saznati za njih ili ih čak vidjeti. Robert je pokušao uvjeriti Irenu da nitko drugi neće saznati za fotografije i objasnio da ako joj se stvarno sviđa i želi nastaviti izlaziti s njim, onda bi mu trebala poslati svoje fotografije.</p>
--	---

Prilog 3.

Upitnik 1

- 1) Ponekad se šalim i šaljem svoje seksualne eksplicitne fotografije svojim prijateljima.
 - a) To je u redu – prijatelji i ja se nikada ne svađamo, vjerujem im u svemu.
 - b) Šala je šala, u redu je jer to radim iz zabave.
 - c) U redu je ako svi međusobno pošaljemo samo jednu fotografiju.
 - d) **Nije toliko smiješno da bi se isplatilo riskirati. Posljedice su preozbiljne.**

- 2) Nakon što je fotografija poslana:
 - a) Može se lako vratiti.
 - b) Može se izbrisati s interneta.
 - c) Može se izbrisati uz pomoć policije.
 - d) **Može biti na mreži zauvijek bez ikakva načina za uklanjanje.**

- 3) Kada se pošalje fotografija seksualno eksplicitnoga sadržaja, mogu je vidjeti:
 - a) Moji roditelji/skrbnici.
 - b) Moji nastavnici.
 - c) Moji prijatelji.
 - d) **Sve gore navedeno i mnogi drugi.**

- 4) Ako primim fotografiju eksplicitnoga seksualnog sadržaja, trebao bih:
 - a) **Odmah izbrisati fotografiju.**
 - b) Pitati prijatelje o najsigurnijem načinu brisanja.
 - c) Poslati je nekolicini pouzdanih prijatelja.
 - d) Poslati vlastitu fotografiju nazad.

- 5) Ako proslijedim seksualno eksplicitnu fotografiju druge osobe bez njegova/njezina dopuštenja:
 - a) Nije moja odgovornost gdje će to završiti.
 - b) **Mogao bih biti zakonski odgovoran.**
 - c) Nitko ne može znati da sam ga poslao.
 - d) Bio bih jako popularan u školi.

Zašto adolescenti odlučuju sudjelovati u sekstingu?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- analizirati glavne razloge za uključivanje u seksting
- razviti kritičko mišljenje o razlozima uključivanja u seksting i njegovim posljedicama.

Materijali: papiri i olovke, ispisani prilozi 1 i 2

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite adolescentima da ćete danas razgovarati o razlozima zašto se mladi odlučuju za seksting.
- 2) Podijelite adolescente u male grupe i zamolite ih da razmisle o tome što misle da su razlozi zašto se ljudi uključuju u seksting. Za početak rasprave mogu im se pokazati fotografije povezane sa sekstingom (vidjeti primjere u Prilogu 1).
- 3) Predstavnik svake skupine pročitat će razloge oko kojih su se složili. Na temelju njihovih odgovora objasnite da se najčešći razlozi zašto se mladi uključuju u seksting mogu klasificirati u četiri široke kategorije: 1) kao oblik flerta i/ili traženja pažnje, 2) kao dio sporazumna odnosa, 3) kao eksperimentalna adolescentna faza i 4) zbog pritiska partnera ili prijatelja. Na primjer, adolescenti šalju eksplicitne seksualne sadržaje iz razloga kao što

su koketiranje, započinjanje ili održavanje intimnoga odnosa, jer smatraju sebe privlačnima, radi dobivanja pažnje, jer su dio romantične veze, jer to većina čini, iz šale ili zbog pritiska/ucjene. Iako su razlozi za prosljeđivanje eksplicitnoga seksualnog sadržaja bez pristanka kod adolescenata proučavani u manjoj mjeri, doima se da su glavni razlozi za to prekid afektivno-seksualnoga odnosa, osjećaj uzrujanosti, zadirkivanje druge osobe, ljubomora, želja da se zadivi druge, privuče pozornost, šala, jer većina to čini, zbog pritiska ili zato što nisu shvatili što rade.

4) Zatim svakoj skupini dodijelite primjere situacija sekstinga (vidi primjere u Prilogu 2) o kojima će međusobno raspraviti i identificirati koji od razloga, kako je gore objašnjeno, misle da su doveli osobe iz priče do uključivanja u seksting. Kako bi to učinili, odgovorit će na sljedeća pitanja i podijeliti svoje odgovore s drugima:

- Jesu li se ljudi u svim situacijama uključili u seksting uz pristanak?
- Koji su razlozi naveli ljude da se uključe u seksting uz pristanak?
- Koji su razlozi naveli ljude da se uključe u seksting bez pristanka?
- Koliko se često predloženi primjeri događaju među mladima u vašoj školi?
- Znate li za situaciju u kojoj je seksting učinjen iz jednoga od ovih razloga?

5) Na kraju zamolite svaku grupu da na crvenome post-it papiru (ili drugoj dogovorenoj boji) napiše razloge za koje smatra da mogu imati negativne posljedice, a na zelenome post-it papiru (ili drugoj dogovorenoj boji) razloge za koje smatraju da ne moraju imati negativne posljedice. Sve ljepljive bilješke bit će zalijepljene na ploču. Pročitajte odgovore i pitajte adolescente koja je ključna ideja koja razlog čini negativnim. Vodite raspravu sve dok ne postane jasno da, bez obzira na motiv, slanje ove vrste sadržaja uz pristanak nije isto što i prosljeđivanje bez pristanka ili slanje iz prisile. Ključno je osigurati **postojanje pristanka** u razlozima zbog kojih se ljudi uključuju u seksting i nema namjere nanijeti štetu.

Prilog 1. Primjeri slika na poveznici:

<https://www.pensarantesdesextear.mx/prevencion-10-razones-no-sexting/>

Prilog 2. Primjer situacija sekstinga

1) Vladimir je poslao svoju голу fotografiju djevojci i zamolio je da mu pošalje svoju. Ona trenutačno nije sigurna želi li poslati tako intiman seksualni sadržaj i ne zna što mu odgovoriti. Treba joj vremena da razmisli želi li to učiniti, ali Vladimir i dalje inzistira i ona mu na kraju pošalje traženo.

- 2) Petar seksta s partnerom već duže vrijeme jer su u vezi na daljinu nekoliko mjeseci. Kaže da to često čine kada obojica žele i da poduzimaju mjere sigurnosti kako bi se spriječile moguće negativne posljedice poput nena-mjernoga širenja, na primjer: fotografiraju se tako da nije moguće identificirati tko su, stavljaju lozinke, brišu fotografije nakon što ih pošalju...
- 3) Marija je kod kuće i odjednom joj poznanik šalje video na mobitel: „Nije li ovo tvoja prijateljica?“ Na snimci se vidi njezina gola prijateljica. Ona hitno nazove svoju prijateljicu, a ona kaže Mariji da je video snimio njezin bivši dečko prije nego što su prekinuli, a sada ga je proširio bez njezina pristanka.
- 4) Sinoć je bila zabava na kraju godine na kojoj su se svi učenici odlično zabavili. DJ je bio najbolji, svirao je naj-noviju glazbu! Međutim, u jednome trenutku tijekom večeri ljudi su počeli plesati, a neki su mladići i djevojke skinuli majice i bili u donjem rublju. Danas, kada su se svi probudili, na svome su telefonu imali videozapis na kojem se vide samo djevojke koje su skinule majice i bile u grudnjacima. Svi su prosljeđivali video dalje.

Kako seksting utječe na adolescente i kako bi trebalo reagirati na njegove negativne posljedice?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- identificirati posljedice do kojih može dovesti seksting
- osigurati strategije za sprječavanje mogućih negativnih posljedica sekstinga.

Materijali: papiri i olovke, internet, projektor, računalo i poster board

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite adolescentima da će se danas razgovarati o posljedicama sekstinga i načinu kako bismo trebali djelovati kako bi se spriječile njegove negativne posljedice.
- 2) Podijelite adolescente u dvije grupe. Svaka će grupa odražavati različit stav o sekstingu: zagovornici i protivnici sekstinga. Zamolite svaku skupinu da razmisli o mogućim posljedicama sekstinga kako bi obranili svoj stav. Stoga će tema rasprave biti Seksting DA jer ima pozitivne posljedice u odnosu na seksting NE jer ima negativne posljedice. Svaka će grupa imati deset minuta za pripremu rasprave. Nakon što pripreme argumente, svaki će od njih za dvije minute iznijeti svoje glavne argumente. Zatim će ždrijebom izabrati tko počinje

opovrgavati suprotne argumente i moći će redom raspravljati pet minuta. Vrlo je važno poštivati red za govor i tražiti dopuštenje za govor.

- 3) Nakon rasprave istaknite važnost pristanka u sekstingu. Povrh rasprave je li sekstanje ispravno ili pogrešno, glavna je ideja osvijestiti mlade o riziku sekstinga, važnosti nesudjelovanja u slučaju pritiska ili ucjene, nesudjelovanja u prosljeđivanju tuđih seksualnih sadržaja bez pristanka osobe te sprječavanja mogućih negativnih posljedica. Također je bitno podići svijest o ideji da krivnju ne snosi osoba čija se fotografija širi bez njezina ili njegova pristanka, nego osoba koja prosljeđuje seksualno eksplicitan sadržaj bez pristanka osobe koja se nalazi na takvu materijalu.
- 4) Kako bi se istražile moguće negativne posljedice, bit će prikazan videoprilog koji prikazuje istinitu priču o djevojci iz Kanade, Amandi Todd, koja je pretrpjela negativne posljedice sekstinga (vidi Prilog 1). Na temelju videa raspravljat će se o pitanjima kao što su:
 - Kako ste se osjećali nakon što ste čuli priču Amande Todd?
 - Jeste li identificirali primjere posljedica sekstinga uz pristanak i sekstinga bez pristanka?
 - Poznajete li nekoga tko je doživio nešto slično?
 - Kako bi se osoba mogla osjećati ako se njezina/njegova fotografija podijeli bez pristanka?
 - Što možemo učiniti kako bismo izbjegli moguće negativne posljedice sekstinga? (Neki primjeri koji bi se mogli pojaviti su: izbjegavanje pritiska vršnjaka,

neširenje seksualnoga sadržaja bez pristanka, siguran seksting...)

5) Na kraju podijelite adolescente u male grupe i zamolite ih da na ploči s plakatima napišu desetak savjeta o tome kako spriječiti moguće negativne posljedice sekstinga. Neke ideje koje se mogu pojaviti uključuju sljedeće:

- Uvjerite se da poznajete rizike od sekstinga.
- Razmislite radite li to doista zato što želite ili zbog pritiska/ucjene.
- Razmislite koliko zaista imate povjerenja u drugu osobu i poštuje li ona vašu privatnost.
- Dobro razmislite kakav ćete sadržaj poslati.
- Ne prosljeđujte sadržaj bez pristanka druge osobe.
- Izbjegavajte javne Wi-Fi mreže.
- Izbrišite kompromitirajući sadržaj sa svoga mobilnog telefona i zatražite brisanje od osobe kojoj šaljete navedeni sadržaj.

Prilog 1. Videoprilog o Amandi Todd:

<https://www.youtube.com/watch?v=vOHXGNx-E7E>

3. RADIONICE ZA NASTAVNIKE

Što je seksting te kada i kako trebam intervenirati u situaciji sekstinga?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- definirati seksting
- identificirati strategije i preporuke za to kada i kako djelovati u situaciji sekstinga među učenicima.

Materijali: papiri i olovke, vijesti o sekstingu u tisku ili nekome drugom izvoru, na internetu i računalu

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite nastavnicima da ćete danas razgovarati o sekstingu i o tome kada bi i kako trebalo intervenirati u toj situaciji.
- 2) Prikažite vijesti u kojima se pojavljuju stvarni slučajevi sekstinga (vidi primjer u Prilogu 1), posebno iz države ili grada kojima nastavnik pripada. Iz ovih vijesti sudionici će pokušati odgovoriti na sljedeća pitanja:
 - Što je seksting?
 - Zašto mladi sekstaju?
 - Je li seksting ispravan ili pogrešan i o čemu ovisi?
 - Je li pristanak važan za seksting?
 - Koje su posljedice sekstinga?

3) Nakon odgovora na prethodna pitanja objasnite da se seksting odnosi na slanje, primanje, prosljeđivanje i/ili objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa (bilo da je riječ o vlastitim polugolim/golim fotografijama/videozapisima ili polugolim/golim fotografijama/videozapisima nekoga drugog) putem mobilnoga telefona, interneta ili društvenih mreža.

Najčešći razlozi uključivanja mladih u seksting mogu se svrstati u četiri šire kategorije: 1) kao oblik flerta i/ili traženja pažnje, 2) kao dio sporazumna odnosa, 3) kao eksperimentalna adolescentna faza i 4) zbog pritiska partnera ili prijatelja. Na primjer, adolescenti šalju eksplicitne seksualne sadržaje iz razloga kao što su koketiranje, započinjanje ili održavanje intimnoga odnosa, jer smatraju sebe privlačnima, dobivanje pažnje, jer su dio romantične veze, jer to većina čini, iz šale ili zbog pritiska/ucjene. Iako su razlozi za prosljeđivanje eksplicitnoga seksualnog sadržaja bez pristanka kod adolescenata proučavani u manjoj mjeri, doima se da su glavni razlozi za to prekid afektivno-seksualnoga odnosa, osjećaj uzrujanosti, zadirkivanje druge osobe, ljubomora, želja da se zadivi druge, privlačenje pozornosti, iz šale, jer većina to čini, zbog pritiska ili zato što nisu shvatili što rade.

Povrh rasprave je li sekstanje ispravno ili pogrešno, glavna ideja radionice odnosi se na osvještavanje potrebe da mladi budu svjesni mogućih rizika sekstinga, važnosti nepopuštanja pod pritiskom ili ucjenom, neširenja seksualno eksplicitnoga sadržaja drugih ljudi bez njihova pristanka i sprječavanja mogućih negativnih

posljedica sekstinga. Također je bitno podići svijest o ideji da krivnju ne snosi osoba čija se fotografija širi bez njezina ili njegova pristanka, nego osoba koja prosljeđuje seksualno eksplicitan sadržaj bez pristanka osobe koja se nalazi na takvu materijalu.

4) Podijelite nastavnike u male grupe i zamolite ih da razmisle i odgovore na pitanja:

- Je li moja obveza intervenirati kada se suočim sa sekstingom?
- Poznajem li nekoga tko se susreo s ovom situacijom? Što ste učinili?
- Što sam učinio ako sam naišao na slučaj sekstinga?
- Što mogu učiniti kako bih izbjegao moguće negativne posljedice sekstinga?
- Predstavnici svake grupe podijelit će svoja razmišljanja s ostalim sudionicima.

5) Na kraju zamolite nastavnike da sastave vodič s preporukama o tome kako postupiti kada se suoče sa situacijom sekstinga u razredu ili u školi. Neke preporuke koje se mogu pojaviti jesu sljedeće:

- Počnite od ideja i iskustava samih adolescenata: pokušajte shvatiti praksu sekstinga i motivacije iz perspektive adolescenata, bez prosuđivanja, otkrivajući tako njihove stvarne potrebe.
- Promičite sigurnu i zdravu uporabu informacijskih i komunikacijskih tehnologija, interneta i društvenih mreža: raditi na kontroli osobnih podataka na

internetu, sigurnome ponašanju na internetu, osobnim očekivanjima od privatnosti itd.

- Provedite aktivnosti za podizanje svijesti i sprječavanje negativnih posljedica i rizika sekstinga: obrazovne kampanje, razgovori, studije slučaja, radionice...
- Uključite seksting u programe seksualnoga odgoja i promičite seksualnu etiku: promičite vještine intimnih odnosa, pristanak i poštivanje partnera, spriječite prisilu i pritisak, imajte kritičan stav prema ponašanju koje može nauditi drugoj osobi...
- Podižite svijest o rodnim ulogama i stereotipima koji su dio sekstinga: preispitivanje heteronormativnih vrijednosti femininosti i maskuliniteta, dvostrukih seksualnih standarda, izbjegavanja stereotipa i okrivljavanja žena/djevojaka...
- Podižite svijest o ideji da su krivci oni koji bez pristanka prosljeđuju erotsko-seksualni sadržaj, a ne osoba koja se pojavljuje u takvim sadržajima.
- Radite na čimbenicima rizika povezanim s vršnjačkom grupom: društveni pritisak, potreba za popularnošću, kritički stav...
- Razvijajte pravila i primijenite protokole: djelovanje na zajedničkoj osnovi, alati za dosljedno djelovanje, znanje koja su ponašanja štetna...
- Primijenite disciplinske ili pravne mjere kada je potrebno: kada nema pristanka ili kada postoji nezakonito ponašanje, uznemiravanje ili cyberbullying...

Prilog 1. Vijesti o sekstingu:

<https://www.theguardian.com/society/2019/dec/30/thousands-of-children-under-14-have-been-investigated-by-police-for-sexting>

<https://www.24sata.hr/news/fotografije-gole-djevojci-14-objavili-na-facebooku-106231>

Koja je moja odgovornost kao nastavnika u sprječavanju sekstinga?

Ishodi

Ova je radionica alat politike koja se sastoji od dvaju dijelova, odnosno faza, koje bi školski timovi trebali provoditi uzastopno. Odnosi se na seksting, ali se isto tako može koristiti i kao osnova za širu politiku o seksualnosti. Tijekom prve faze tim istražuje svoju viziju sekstinga. To će pomoći u razvoju učinkovite politike sekstinga tijekom druge faze u kojoj će se ona detaljnije razmatrati. Vaš će tim formulirati koje se radnje mogu poduzeti na razini politike.

Materijali: tiskana izjava za korake 2 i 3, papiri i olovke

Trajanje: *Prva faza* 120 minuta

Druga faza 120 minuta

Nema potrebe provoditi obje faze isti dan, nego se dijelovi mogu izvesti u različito vrijeme.

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Prva faza: Kakvo je opće mišljenje o sekstingu?

Ishodi: Na kraju prve faze radionice sudionici će moći:

- formulirati politiku sekstinga za svoju školu
- razlikovati normalan i problematičan seksting
- procijeniti koje su situacije neprihvatljive i kako na njih reagirati.

Aktivnosti:

- 1) Stvorite radne grupe (4 do 5 članova u svakoj grupi)
- 2) Pregledajte misiju iza politike sekstinga (Prilog 1) zajedno s ostalim sudionicima.

Naša škola:

- pokušava spriječiti, brzo identificirati i učinkovito se baviti problematičnim sekstingom
- potiče doprinose nastavnika, roditelja/skrbnika i adolescenata
- mjesto je gdje se mladi ljudi mogu razviti u zdrave odrasle osobe, također u smislu seksualnosti
- počinje pozitivnim pogledom na seksualnost
- započinje zdravom dozom seksualnosti, odnosa i društvenih vještina
- evaluira radi li sve još uvijek kako treba i identificira gdje se mogu učiniti poboljšanja.

- 3) Razgovarajte o načelima koja su ključna za sigurnost u školi (Prilog 2). Ako želite, dodajte još neke aspekte na popis. Odaberite dva i uključite ih u plakat **Pričajmo o sekstingu** koji ćete izraditi na kraju sesije.

- Mlade se podržava dok razvijaju potrebne kapacitete za ulazak u uspješne intimne i prijateljske odnose s drugima (online).
- Mladi imaju pravo na otvorenu i transparentnu komunikaciju o svim aspektima koji bi mogli utjecati na njihovu kvalitetu života i dobrobit, kako online tako i uživo (offline).

- Svi mladi doživljavaju spolni razvoj i prikazuju razvojno specifično seksualno ponašanje na internetu.
- Stručni suradnici (psiholozi) imaju potrebne kompetencije za pravilno i odgovarajuće rukovanje i podršku aspektima (online) seksualnosti mladih.
- Djeca i mladi imaju pravo primati odgovarajuće i lako dostupne informacije zajedno s edukacijom o odnosima i spolnim odgojem.
- Mladi imaju pravo reći i sudjelovati u razvoju (internetske) politike o seksualnosti.
- Informacije koje mladi podijele drže se u diskreciji.
- Mladi podržavaju vrijednosti kao što su obostrani pristanak, jednakost i dobrovoljno sudjelovanje tijekom (internetskih) seksualnih interakcija.
- Postoje jasne smjernice o situacijama u kojima je seksting prihvatljiv ili neprihvatljiv.
- Seksting omogućava mladim ljudima očuvanje dostojanstva i samopoštovanja.
- Politika o online seksualnosti ne diskriminira, nego promiče toleranciju i poštovanje.
- Transparentna, točna komunikacija o online seksualnosti osigurava otvorenu raspravu o pitanjima, željama, problemima i razlikama u mišljenjima.
- Postoji odgovarajuća komunikacija s roditeljima/skrbnicima i drugim osobama za podršku.
- Odgovarajuća podrška i upravljanje kompetencijama dostupni su savjetnicima i drugim zaposlenicima.

- 4) Dajte upute svakoj radnoj skupini da izradi plakat Pričajmo o sekstingu. Plakat bi trebao sadržavati činjenice o sekstingu, sve ono što nastavnici trebaju znati, savjete za nastavnike, podsjetnike o politici sekstinga za nastavnike.

Druga faza: Koje radnje možete poduzeti kao nastavnik (tj. djelatnik škole)?

Materijali: ispisane kartice, Prilog 1

Ishodi: Na kraju druge faze radionice sudionici će moći:

- formulirati koje su komponente seksualne politike bitne u početku za školu (kvaliteta)
- formulirati što škola i nastavnici mogu učiniti kako bi spriječili seksting (prevencija)
- formulirati koji je najbolji pristup neprikladnomu sekstingu ako dođe do njega (reakcija).

Aktivnosti:

- 1) Stvorite radne skupine (4 do 5 članova u svakoj grupi).
- 2) Procjena školske politike o prevenciji sekstinga. Podijelite kartice među sudionicima. Prednja strana svake kartice prikazuje mogući aspekt *školske politike* o sekstingu, druga strana prikazuje objašnjenje što to zapravo znači. Motivirajte sudionike da razgovaraju o mogućim aspektima *školske politike* i što mogu učiniti po tome pitanju u svojoj školi.
- 3) Provedba.
 - U svojoj ulozi edukatora objasnite svrhu zadatka.

- Zatražite od sudionika svake grupe da koriste emotikone za realističan prikaz trenutačne školske politike o sekstingu. Plavi emotikoni ističu jake strane koje su već dio školske politike. Crveni emotikoni opisuju operacije potrebne za napredak.
- Sudionici imaju priliku postavljati pitanja o međusobnim kartama. Ključna su pitanja: Kako je to ugrađeno ili nije ugrađeno u širu školsku politiku? I zašto je važno?
- Uz svaki element mogu se postaviti sljedeća pitanja/savjeti:
 - ↳ Je li se ovaj aspekt ikada rješavao u školi?
 - ↳ Razgovarajte što je moguće objektivnije o tome koje su radnje već poduzete, kada i tko ih je poduzeo.
 - ↳ Zašto nam je toliko važno da se usredotočimo na to?
 - ↳ Koje probleme ili kakav otpor predviđamo?
 - ↳ S kim biste voljeli interno surađivati kako biste postigli nešto što se odnosi na ovaj aspekt?
 - ↳ S kojim pojedincima, tvrtkama ili organizacijama možete surađivati?
- Svaki pojedinac mora navesti svojih pet prioriternih aspekata. Radna grupa mora postići zajednički rang.
- Razgovarajte s radnom skupinom o tome kako namjeravate pristupiti tomu u nadolazećoj školskoj godini, tko će to nadzirati, koji su zadatci uključeni, kada želite nešto postići, koji su partneri dužni to učiniti itd.

Prilog 1. Aspekti politike o sekstingu

Kvaliteta	Prevenција	Reakcija (Intervencija i naknadno zbrinjavanje)
<ul style="list-style-type: none"> • Kontakt-osoba • Dio odnosa i seksualnoga odgoja • Uloga nastavnoga osoblja • Dodatno usavršavanje • Seksualnost radne grupe • Sporazumi s medijima • Mišljenje o sekstingu • Politika o sekstingu 	<ul style="list-style-type: none"> • Siguran seksting • Otpor • Osoba za kontakt poznata je • OK ili nije OK? • Osobni referentni okvir • Uključenost roditelja/skrbnika i adolescenata • Edukacija adolescenata • Između vršnjaka 	<ul style="list-style-type: none"> • Postupni plan • Komunikacija s medijima, roditeljima/skrbnicima i vanjskim stranama • Komunikacija s adolescentima • Interna komunikacija • Posredovanje pri oporavku • Osoba za kontakt ažurira dosje • Evaluacija procesa • Pružanje pomoći
<p>Politika kvalitete pruža uvjetni okvir za seksualnost i tjelesni integritet, uključujući seksting unutar škole. Ova je razina kritična jer postavlja uvjete za druge razine.</p>	<p>Politika prevencije temelji se na politici kvalitete, ali je posebice usredotočena na izbjegavanje rizika.</p>	<p>Politika reakcije temelji se na politici prevencije i detaljno opisuje što bi organizacija trebala učiniti u slučaju incidenta: koji su postupci, način rada, izvješća ili skrb potrebni?</p>

Kako nastavnici mogu raditi s obiteljima na prepoznavanju i sprječavanju sekstinga?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- pomoći roditeljima/skrbnicima da saznaju više o sekstingu
- educirati roditelje/skrbnike kako razgovarati s djetetom o sekstingu
- educirati roditelje/skrbnike o sigurnosti na internetu i novoj tehnologiji
- educirati roditelje/skrbnike o tome kako razgovarati o seksualnosti i odnosima.

Materijali: papiri i olovke, prilozi 1 – 4

Trajanje: 120 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Što bi roditelji/skrbnici trebali znati o sekstingu? Tijekom ovih aktivnosti nastavnici će razviti vještine kako navedene aktivnosti provoditi s roditeljima/skrbnicima. Isti model aktivnosti nastavnici mogu primijeniti u radionicama za roditelje/skrbnike.

Podijelite sudionike u grupe od 4 do 5 članova. Dajte im papir i olovke. Svaka će grupa raspravljati o jednome aspektu sekstinga i zapisati činjenice na papir. Trajanje ove aktivnosti jest 15 minuta.

- Što je seksting?
- Je li seksting kazneno djelo?
- Zašto mladi sekstaju?
- Opasnosti od sekstinga.

Nakon 15 minuta svaka će skupina predstaviti svoje informacije i zaključke. Moderator bi trebao motivirati sudionike na razmjenu mišljenja i poticati raspravu.

2) Kako razgovarati s djetetom o rizicima sekstinga i što roditelji/skrbnici mogu učiniti da ih zaštite?

Roditelji/skrbnici se mogu osjećati nelagodno pri razgovoru s djetetom o ovoj temi. Iznimno je važno da roditelji/skrbnici razgovaraju s djetetom o rizicima sekstinga, čak i ako ne mogu zamisliti da su njihova djeca uključena u to. Imajte na umu da su možda čuli alternativne ili engleske nazive: send nudes ili slika za sliku.

Sudionici se mogu podijeliti u parove. Jedan član para bit će u ulozi roditelja/skrbnika, a drugi u ulozi djeteta. Osoba koja je u ulozi roditelja/skrbnika trebala bi započeti razgovor:

„Dijete tvojih godina otkrilo je da je osoba kojoj vjeruje njegove intimne fotografije podijelila velikoj grupi ljudi.“ (Za primjer biste mogli koristiti pravu novinsku ili TV priču, Prilog 1).

Zamisli kakav je to osjećaj? Raspravite o emocijama i posljedicama do kojih bi moglo doći.

Sudionici imaju 15 minuta za aktivnost. Kada završe razgovor, trebali bi promijeniti uloge i ponoviti zadatak.

Nakon što su svi sudionici bili u ulozi roditelja/skrbnika i djeteta, moderator bi trebao pokrenuti grupnu raspravu o tome kako su se osjećali u svakoj ulozi, što im je bilo teško itd.

Opcija 2. Nastavnik bi mogao savjetovati roditelje/skrbnike da koriste vodič za raspravu Vaša fotosudbina (<https://www.missingkids.org/content/dam/netsmartz/downloadable/discussion-guides/your-photo-fate-discussion-guide.pdf>), video Vaša fotosudbina (<https://www.missingkids.org/NetSmartz/Videos#yourphotofate>)

ili videozapis Samo pošalji ([https://www.childnet.com/resources/pshe-toolkit/crossing-the-line/sexting/just-send-it](https://www.childnet.com/resources/pshe-toolkit/crossing-the-line sexting/just-send-it)).

3) Edukacija o sigurnosti na internetu i korištenju najnovijih tehnologija

Djeca bi trebala odrastati očekujući da su roditelji/skrbnici dio njihova digitalnog života. Redovite kontrole o online interakcijama djece roditeljima/skrbnicima trebaju biti norma.

Roditelji/skrbnici bi trebali postaviti pravila i ograničenja (zajedno s djecom), a zatim pratiti što njihova djeca rade. Ako adolescent ne želi slijediti ova pravila, roditelji/skrbnici bi trebali razmisliti o uklanjanju mogućnosti slanja fotografija i poruka telefonom kontaktiranjem davatelja usluga ili kupnjom mobitela koji nema mogućnosti kamere. Dostupni su novi softverski programi koji pomažu roditeljima/skrbnicima u praćenju korištenja mobitela djeteta.

Prijedlog aktivnosti: Razgovarajte sa sudionicima o aplikacijama i o tome na koji način mogu biti opasne te emotikonima koji se mogu upotrijebiti u sekstingu (prilozi 2 i 3).

4) Razgovarajte o seksualnosti i odnosima

Razgovarajte o očekivanjima i obiteljskim vrijednostima u pogledu seksa i odnosa. Educirajte roditelje/skrbnike o tome kako bi se ti razgovori trebali odvijati redovito. Roditelji/skrbnici moraju biti sigurni da će razgovarati o karakteristikama zdravih odnosa, poput poštivanja vlastitih i tuđih granica te važnosti davanja pristanka. Također bi trebali objasniti da pritisak drugih osoba na bilo koji oblik seksualnih ponašanja koja nisu ugodna niti sigurna NIJE OK. Isto tako, roditelji/skrbnici bi trebali pomoći djeci da shvate da ni u kojem slučaju nije u redu prosljeđivati seksualno eksplicitan materijal koji zaprime od drugih. Ograničavanje širenja fotografije smanjuje rizik da ona završi u pogrešnim rukama.

5) Seksting i škola

Omogućite nastavnicima mogućnost rasprave o školskim politikama o sekstingu (15 minuta).

Podijelite nastavnike u grupe od 4 do 5 članova i motivirajte ih za izradu savjeta o politikama sekstinga za škole. Ovi savjeti mogu se distribuirati ili iskomunicirati s roditeljima/skrbnicima (Prilog 4).

Prilog 1. Studije slučaja

Uključuje studije slučaja prilagođene prema Wolak i Finkelhor (2011): <https://www.gov.uk/government/publications/sharing-nudes-and-semi-nudes-advice-for-education-settings-working-with-children-and-young-people/sharing-nudes-and-semi-nudes-advice-for-education-settings-working-with-children-and-young-people>.

Studija slučaja 1

Učenica (12 godina) se povjerava prijateljici da je svoje gole fotografije poslala dečku koji je upravo napunio 18 godina. Nedavno su raskinuli, a djevojka je zatražila brisanje fotografija – dečko je to odbio, a ona je zabrinuta da bi ih mogao pokazati svojim prijateljima.

Studija slučaja 2

Dva su 16-godišnja dječaka u vezi i doživjeli su homofobno online zlostavljanje. To je kulminiralo time što je netko njihove glave „fotošopirao” na pornografske fotografije koje su potom dijeljene drugima. Jedan od dječaka povjerio se stručnoj službi škole o tome što se dogodilo. Nakon istrage postaje jasno da su međusobno razmijenili gole fotografije. Druga mlada osoba tvrdi da ima kopiju fotografije (iako za to nema dokaza) i zaprijetila je da će je podijeliti. Jedan od dvojice dječaka zabrinut je da bi, ako njegova obitelj sazna za njegovu vezu, moglo doći do „ozbiljnih posljedica“.

Studija slučaja 3

Trinaestogodišnji dječak poslao je jednu fotografiju na kojoj masturbira drugomu učeniku u svome razredu. Učenik

je bio šokiran i podijelio je fotografiju s još dvoje tražeći njihov savjet o tome što treba učiniti. Jedan od učenika pokazao je fotografiju svojim roditeljima/skrbnicima koji su je potom poslali e-mailom nastavniku u školi tražeći da se nešto učini.

Studija slučaja 4

Šesnaestogodišnji mladić i djevojka, koji su već neko vrijeme u vezi, imali su seks na zabavi. Netko je snimio fotografiju i podijelio je na internetu. Djevojčica je uistinu potresena i navodno se pokušala ozlijediti.

Studija slučaja 5

Stručna služba u susjednoj školi poziva vas kako bi vam objasnila da su svjesni lokalnoga „natjecanja” među djecom i kako biste vidjeli koji su najrizičniji videozapisi koje mogu postaviti na društvene mreže, a da ih se ne prijavi i ukloni. Očigledno je da je djevojka iz vaše škole objavila sadržaj u svome donjem rublju na kojem simulira oralni seks. Stručna služba susjedne škole nije vidjela spomenuti sadržaj, ali su im to rekli njihovi učenici. Kada razgovarate s učenicom, ona inzistira na tome da to nije istina i da je potpuno odjevena u svim objavama.

Studija slučaja 6

Jedanaestogodišnji dječak poslao je svoju голу fotografiju svojoj dvanaestogodišnjoj djevojci (bivšoj učenici vaše škole). Prije ovoga događaja nije bilo fizičke seksualne aktivnosti između njih. Fotografiju je na mobilnome telefonu djevojčice otkrila njezina majka koja ju je izbrisala i kontaktirala dječakove roditelje/skrbnike. Dječakovi roditelji/skrbnici obratili su se stručnoj službi škole za savjet. Dječak

je ispričao da je razmjena fotografija zamišljena kao šala i da prije ovoga događaja nije bilo nikakve fizičke seksualne aktivnosti.

Studija slučaja 7

Djevojka (15) je poslala svoju fotografiju u toplesu svojoj djevojci, kojoj je također 15 godina. Kada su prekinule, djevojka je fotografiju poslala brojnim prijateljima, a mnogi su je primatelji prosljedili drugima. Škola je saznala za to kada je jedan primatelj rekao roditelju/skrbniku. Do tada je fotografiju primilo više od 200 adolescenata.

Studija slučaja 8

Roditelji/skrbnici 14-godišnje djevojčice pronašli su njezine gole fotografije na mobilnome uređaju i obratili se njezinoj školi za savjet. Djevojčica je priznala da ih je poslala muškarcu od 37 godina kojega je upoznala na internetu. Također je izjavila je zaljubljena u njega i da on živi u drugome dijelu zemlje. Nikada se nisu susreli uživo, odnosno licem u lice.

Studija slučaja 9

Sedamnaestogodišnji mladić poslao je svoje gole fotografije starijemu čovjeku kojega je upoznao putem online aplikacije za upoznavanje. Muškarac je nastavio tražiti još fotografija, prijeteci objavljivanjem onih koje mu je mladić već poslao. Dječak je to rekao svome prijatelju koji je slučaj potom prijavio članu stručne službe u školi.

Studija slučaja 10

Djevojčica (13) je snimila gole fotografije svojih triju mlađih sestara (u dobi od 5, 6 i 8 godina) i seksualno

ih dodirivala. Učenik iz razreda otkrio je navedeno svomu razredniku. Centar za socijalnu skrb već je neko vrijeme uključen u pomoć obitelji.

Studija slučaja 11

Roditelji/skrbnici su se obratili školi kada su otkrili da je njihov sin (16) primio videosnimku na kojoj jedan mladić (17) masturbira. Njihov je sin homoseksualne orijentacije i u vezi je s drugim mladićem iz škole. Roditelji/skrbnici su bili uzrujani zbog njegove seksualne orijentacije.

Studija slučaja 12

Dječak (15) je poslao neželjene gole fotografije trima različitim djevojčicama u svojoj školi. Jedna je od njih to prijavila svomu razredniku.

Studija slučaja 13

Djevojka (17) je objavila gole fotografije na društvenoj mreži. Web-stranica identificirala ih je kao moguće fotografije zlostavljanja djece, uklonila ih i prijavila incident Agenciji koja je prijavu prosljedila lokalnoj policiji. Policija se obratila školi i razgovarala s djevojčicom, ali daljnje radnje nisu poduzete.

Studija slučaja 14

Djevojčica (11) je mobitelom fotografirala svoje grudi. Njezini su roditelji/skrbnici otkrili fotografije i odnijeli telefon u školu. Kada je stručna služba razgovarala s djevojkom, ona je priznala da se fotografirala kako bi vidjela izgleda li „normalno“. Rekla je da fotografije nije poslala nikomu.

Prilog 2. Aplikacije koje koriste adolescenti

Facebook

- **Opći podatci:** Korisnici objavljuju fotografije, videozapise, komentare, ažuriranja i osobne podatke kako bi ih drugi mogli pročitati i reagirati na njih.
- **Opasnosti:** Informacije, fotografije i videozapisi podijeljeni su s puno ljudi (npr. prijateljima prijatelja) što ostavlja osobne podatke izloženima.

TikTok

- **Opći podatci:** Korisnici snimaju i objavljuju videozapise te izvode izazove koje osmišljavaju drugi korisnici.
- **Opasnosti:** Puno ljudi može vidjeti video ako on završi na For You (hrv. za tebe) stranici, izazovi mogu biti opasni (npr. ležanje na sredini prometne ceste).

Instagram

- **Opći podatci:** Korisnici objavljuju videozapise i fotografije koje često prikazuju lokaciju s komentarima kako bi ih drugi mogli vidjeti i podijeliti.
- **Opasnosti:** Mogu se slati neprikladne fotografije izravnim porukama (DM). Bilo tko može poslati poruku.

Twitter

- **Opći podatci:** Korisnici mogu čitati i slati kratke poruke, fotografije i videozapise poznate kao tweetove.

- **Opasnosti:** Dopušten je seksualno eksplicitan sadržaj. Često se koristi za slanje prijjetnji/poruka mržnje.

Snapchat

- **Opći podatci:** Danas se smatra najkorištenijom društvenom aplikacijom među djecom, mogu se slati tekstualne poruke, fotografije, videa uz razne filtere.
- **Opasnosti:** Potiče seksting, slanje neprikladnih, eksplicitnih fotografija/videozapisa.

WhatsApp

- **Opći podatci:** Korisnici šalju poruke, dokumente, fotografije, videozapise, lokacije i audioporuke bez korištenja mobilnih podataka.
- **Opasnosti:** Vodeća aplikacija koja šalje poruke, fotografije i videozapise „ispod radara“ bez korištenja mobilnoga tekstualnog plana.

Blendr

- **Opći podaci:** Razmjenjivanje fotografija, videozapisa i poruka s novim ljudima radi uspostavljanja novih odnosa.
- **Opasnosti:** „Razgovarajte, flertujte i upoznajte nove ljude“ slogan je ove aplikacije koja potiče povezivanje.

Kik

- **Opći podatci:** Aplikacija za razmjenu poruka preko koje se mogu slati fotografije, videozapisi i skice na bilo kojem pametnom uređaju preko interneta.

- **Opasnosti:** Slanje teksta, fotografija i videozapisa strancima, radi na bilo kojem uređaju koji je povezan na Wi-Fi. Povezana je sa seksualnim iskorištavanjem djece.

Omegle

- **Opći podatci:** Omogućuje i potiče korisnike na razgovor putem videopoziva.
- **Opasnosti:** „Razgovarajte sa strancima!“ slogan je ove aplikacije koji je povezan s rizikom od seksualnoga iskorištavanja djece.

Musical.ly

- **Opći podatci:** Kratki glazbeni videozapisi sa zvukom koje korisnici sinkroniziraju pomoću vlastite kamere, objavljuju se, komentiraju i spremaju.
- **Opasnosti:** Javne postavke omogućuju objavljivanje videozapisa koje svi mogu vidjeti, eksplicitne tekstove glazbe, eksplicitan ples i drugi seksualno eksplicitan sadržaj.

Ask.FM

- **Opći podatci:** Postavljanje anonimnih pitanja i odgovaranje na njih.
- **Opasnosti:** Koristi se za slanje povrjeđujućih poruka, obično povezanih s cyberbullyingom.

Tinder

- Opći podatci: Aplikacija za upoznavanje i dopisivanje s GPS lokacijom za predlaganje osoba koje su u blizini i podudaraju se s vama.
- Opasnosti: Namijenjeno je samo odraslim osobama radi lociranja i slanja poruka jedni drugima za neobveznu romansu. Prikazuje točne lokacije!

Bumble

- Opći podatci: Mrežna aplikacija za upoznavanje i romantiku koja koristi GPS lokacije za povezivanje korisnika s drugima u blizini.
- Opasnosti: Slučajni ljudi mogu vas locirati i poslati vam poruku. Pokazuje gdje se nalazite u svakome trenutku.

Down

- Opći podatci: Korisnici mogu kategorizirati svoje Facebook prijatelje. Može se naznačiti je li prijatelj netko s kim bi se voljeli družiti ili s kim bi htjeli izlaziti.
- Opasnosti: Identificiranje nekoga s kim ste voljni izlaziti ne znači da to i hoćete.

Vaulty

- Opći podatci: Privatna galerija medijskoga sadržaja; aplikacija za pohranu fotografija i videodatoteka koja blokira/zaključava pristup putem PIN koda.

- **Opasnosti:** Namjerava sakriti seksualno eksplicitan sadržaj od pogleda roditelja/skrbnika. Sprječava pristup svima koji ne znaju PIN kod.

Calculator%

- **Opći podatci:** Pojavljuje se kao aplikacija za kalkulator na telefonu ili Wi-Fi uređaju, ali zapravo pohranjuje medije (poput Vaultyja).
- **Opasnosti:** Prerušena aplikacija! Koristi se za spremanje golih/seksualnih fotografija skrivenih od roditelja/skrbnika.

Venmo

- **Opći podatci:** Mrežni način plaćanja i aplikacija za prijenos novca koji se može povezati s kreditnim karticama ili bankovnim računima.
- **Opasnosti:** Aplikacija za prijenos novca koja NE pruža iste zaštite kao PayPal i koristi se u shemi prijevara.

YikYak

- **Opći podatci:** Omogućuje korisnicima objavljivanje do 200 znakova. Poruke pregledava 500 najbližih Yakkera određenih GPS praćenjem.
- **Opasnosti:** Korisnici su izloženi seksualno eksplicitnomu sadržaju i drugim opasnostima.

Whisper

- Opći podatci: Anonimna aplikacija za odavanje tajni, tj. ispovijesti. Omogućuje korisnicima da anonimno podijele svoja razmišljanja.
- Opasnosti: Zbog anonimnosti djeca objavljuju fotografije druge djece s pogrđnim tekstom na slici.

Prilog 3. Emotikoni koji mogu biti korišteni za sexting

• Prst usmjeren prema desno	• Hot-dog
• Baguette kruh	• Mačka koja šalje poljubac
• Banana	• Lizalica
• Rođendanska torta	• Čovjek kojega masiraju
• Boca vina kojoj se vadi čep	• Gljiva
• Deva	• OK pozicija ruke
• Rak	• Breskva
• Trešnja	• Kikiriki
• Krafna	• Krastavac
• Klip kukuruza	• Raketa
• Patlidžan	• Pijetao
• Lice s otvorenim ustima	• Sol
• Lice s jezikom	• Sushi
• Cvijet	• Slatkiš
• Tegla meda	• Tortilja
	• Kišobran

- Kišobran s kapima kiše
- Vulkan
- Lice koje puše vjetar
- Val vode
- Kit

Prilog 4. Politike i procedure

Pitanje sekstinga trebalo bi biti prisutno u svim relevantnim školskim politikama. Na primjer:

- politika „prihvatljiva korištenja digitalnih uređaja”
- politike ponašanja
- politike zaštite djece
- politike borbe protiv zlostavljanja
- politike školovanja od kuće.

Budite jasni da se incidenti sekstinga neće tolerirati i da će se sankcije primijeniti ako bilo koji član školske zajednice prekrši neko pravilo. Objasnite da sankcije mogu uključivati kontaktiranje policije ako se fotografije smatraju nezakonitima te da će se sankcije provoditi bez obzira na upotrebu školske opreme (npr. školska računala) ili osobne opreme (npr. mobiteli), kako u školskim prostorijama tako i izvan njih. Provjerite i osigurajte da roditelji/skrbnici razumiju pravne i druge posljedice sekstinga i načina na koji će se ti slučajevi rješavati.

4. RADIONICE ZA RODITELJE

Što je seksting i kako razgovarati s djetetom o njemu?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- definirati seksting
- identificirati primjere sekstinga
- razumjeti strategije i prepreke u razgovoru s djetetom o sekstingu.

Materijali: papiri i olovke, vijesti o sekstingu iz tiska ili, ako je moguće, s interneta i računala

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite roditeljima/skrbnicima da ćete danas razgovarati o sekstingu.
- 2) Dajte svakomu roditelju/skrbniku komad papira i zamolite ih da napišu sve što im padne na pamet kada čuju riječ seksting. Zatim ih zamolite da podijele svoje definicije sekstinga s ostatkom grupe.
- 3) Objasnite da seksting podrazumijeva slanje, primanje, prosljeđivanje i/ili objavljivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i videozapisa (bilo da je riječ o vlastitim ili tuđim polugolim/golim fotografijama/videozapisima) putem mobilnoga telefona, interneta ili društvenih mreža.

- 4) Recite roditeljima/skrbnicima da razmisle i navedu različite primjere sekstinga koji se odnose na različite akcije (slanje, primanje, prosljeđivanje i objavljivanje poruka, fotografija ili videozapisa) različitim načinima prijenosa sadržaja (npr. putem telefona, društvenih mreža, web-stranica). Dodijelite nekim roditeljima/skrbnicima zadatak da razmisle o scenarijima s pozitivnim ishodima (npr. povećano zadovoljstvo u vezi, veći doživljaj intimnosti i pozitivnih osjećaja), a nekim roditeljima/skrbnicima da razmisle o scenarijima s negativnim ishodima (npr. maltretiranje, fotografije podijeljene s neželjenim osobama itd.). Neka zapišu svoje primjere, a zatim ih pročitaju grupi.
- 5) Prije razgovora o strategijama važno je identificirati prepreke za razgovor o sekstingu sa svojom djecom. Najprije zatražite ideje od grupe, a zatim prođite niže navedene prepreke.

Prepreke za razgovor o sekstingu s djecom:

- Uvjerenje da vaše dijete zna bolje. Neki roditelji/skrbnici smatraju da, s obzirom na to da su svoju djecu odgajali trudeći se usaditi im određene vrijednosti, više nema potrebe dodatno raspravljati o sekstingu, a to je prepreka za otvorene i produktivne razgovore o ovoj temi. Istraživanje pokazuje da je bolje reći nešto nego ništa i da djeca zapravo žele razgovarati s roditeljima/skrbnicima.
- Manjak resursa. Neki roditelji/skrbnici navode da im nedostaje vremena ili da nisu sami odrasli uz seksting, što ih sprječava da sa svojom djecom pokrenu

tu temu. Nemojte se plašiti ove teme zato što mislite da ne znate mnogo. Danas ovdje učite o tome, a postoji nekolicina resursa koji vam mogu pomoći da se informirate o sekstingu. Trebali biste odvojiti vrijeme za razgovor sa svojom djecom o ovoj važnoj temi – opet, reći nešto ili čak ukratko razgovarati o sekstingu bolje je nego ne reći ništa.

- Nelagoda. Neki roditelji/skrbnici priznaju da ne razgovaraju o sekstingu sa svojom djecom jer im takav razgovor izaziva nelagodu. Ako se osjećate neugodno, važno je da to priznate sebi, ali nemojte dopustiti da vas to spriječi u komunikaciji o ovoj temi.

6) Sada možete otvoriti raspravu o nekim strategijama koje mogu biti korisne za razgovor o sekstingu sa svojim djetetom. Prvo, zatražite od grupe ideje što je njima pomoglo ako su bili u prilici pričati sa svojom djecom o sekstingu. Zatim prođite sljedeće strategije.

Strategije za razgovor o sekstingu s djecom:

Otvorenost i direktnost. Ako potičete otvoreni dijalog o sekstingu i suzdržavate se od pretjerano zaštitničkoga pristupa, vjerojatnije je da će vaše dijete biti iskreno u vezi sa svojim online aktivnostima i izbjegavati rizična ponašanja.

Korištenje primjera za poticanje rasprava. Korištenje primjera iz vijesti, popularne kulture ili čak hipotetičkih primjera može pomoći u pokretanju razgovora, osobito ako ne želite koristiti „otvoren i izravan“ pristup. Tako nećete zazirati u osobne stvari svoga djeteta ako ono ne želi razgovarati s vama o njima.

Postupne rasprave. Ako je vaše dijete mlađe, možete započeti razgovor tako što ćete preispitati osnovnu privatnost i druge probleme na internetu, a zatim postupno uvoditi rizičnije teme kako je dijete starije.

Praćenje u kombinaciji s raspravom. Uvid u sadržaj na djetetovim uređajima mogli biste dobiti pregledavanjem povijesti pretraživanja, objavljenoga sadržaja i tekstualnih razgovora. Ovaj pristup najbolje djeluje ako dijete zna da ćete to raditi svaki tjedan, tako opisane strategiju neće doživjeti podmuklom. Neke aplikacije ili mobilni operateri nude opcije da tekstualni razgovori vaše djece dolaze i na vaš uređaj. Većina roditelja/skrbnika to čini određeno vrijeme, odnosno dok ne osjete da se njihovu djetetu može vjerovati da koristi uređaj i medije na siguran način.

Postavljanje pravila u kombinaciji s raspravom. Ako vam se pristup praćenja čini previše invazivan, razmislite o postavljanju nekih pravila oko mobitela i raspravite zašto su ta pravila važna. Na primjer, neki roditelji/skrbnici ograničavaju svoju djecu u korištenju određenih aplikacija, poput Snapchata ili drugih aplikacija za koje se zna da su popularne za seksting. Drugi roditelji/skrbnici postavljaju pravila o tome kada i gdje se mogu koristiti telefoni, poput toga da nema telefona nakon određenoga vremena svake noći ili da nema telefona u spavaćoj sobi ili kupaonici. Razgovarajte sa svojom djecom o tome zašto je važno da ti prostori budu privatni i zašto postavljate ta pravila.

Što ako je vaše dijete izloženo negativnim posljedicama sekstinga?

Ishodi

Na kraju radionice sudionici će moći:

- prepoznati negativne posljedice sekstinga među adolescentima
- identificirati i odabrati odgovarajuću pomoć za djecu ako su uključena u seksting, kao i podršku sebi
- koristiti poznavanje zakonskoga okvira sekstinga za zaštitu djece.

Materijali: papiri, olovke, online letak

Trajanje: 45 minuta

Optimalan broj sudionika: od 15 do 20 sudionika

Aktivnosti:

- 1) Recite roditeljima/skrbnicima da će se na današnjoj radionici razgovarati o negativnim posljedicama sekstinga.
- 2) Dajte svakomu roditelju/skrbniku komad papira i olovku te ih zamolite da napišu kako bi znali da je njihovo dijete uključeno u seksting, tj. koje znakove ili promjene u ponašanju misle da bi primijetili?
- 3) Otvorite raspravu i ponovite da seksting uključuje primanje, slanje, prosljeđivanje i objavljivanje seksualno eksplicitnoga sadržaja. Pitajte roditelje/skrbnike za mišljenje o tome u svezi s kojim bi položajem djeteta

u krugu sekstinga bili najviše zabrinuti, tj. koji bi oblik sekstanja po njihovu mišljenju mogao dovesti do najnegativnijih posljedica i koje bi to posljedice mogle biti.

- 4) Podijelite roditelje/skrbnike u tri grupe i dajte svakoj grupi jednu od priča o posljedicama sekstinga (Prilog 1) kako bi pročitali i potom razgovarali o negativnim posljedicama sekstinga te kako bi pokušali pomoći da su roditelji/skrbnici djeteta iz priče koje je uključeno u seksting.
- 5) Otvorite raspravu s roditeljima/skrbnicima te razgovarajte o (1) njihovim osjećajima nakon čitanja priče, pitajte (2) kako bi pokušali pomoći i (3) što bi učinili da su roditelji/skrbnici djeteta čiju su priču pročitali.
- 6) Objasnite roditeljima/skrbnicima da seksting može imati mnogo negativnih posljedica koje bi također mogle biti znakovi za roditelje/skrbnike, poput anksioznosti, depresivnosti, socijalne izolacije, preskakanja nastave, nižega školskog postignuća, promjene apetita i/ili navika spavanja, pa čak i pokušaja samoubojstva.
 - Objasnite da djecu ne treba kažnjavati zbog sudjelovanja u sekstingu, umjesto toga potaknite roditelje/skrbnike da otvoreno razgovaraju sa svojom djecom i potaknu iskrenu komunikaciju.
 - Obavijestite roditelje/skrbnike da bi slučajeve sekstinga trebalo prijaviti stručnim suradnicima u školi (poput psihologa, pedagoga i sl.), centrima za socijalnu skrb, policiji (putem aplikacije Crveni gumb) ili državnomu odvjetništvu.

- Potaknite i motivirajte roditelje/skrbnike da traže podršku i pomoć za svoju djecu i sebe od stručnjaka za mentalno zdravlje koji rade s djecom i adolescentima u bolnicama, centrima za socijalnu skrb, nevladinim organizacijama, klinikama, privatnim praksama itd. (Traženje pomoći znak je hrabrosti i borbenosti, a ne slabosti.).

7) Podijelite online letak (Prilog 2) sa svim roditeljima/skrbnicima putem QR koda (Prilog 3) ili e-pošte.

Prilog 1. Priče o posljedicama djece uključene u različite oblike sekstinga

PRIMANJE	Ina (11) je dobila polugolu fotografiju jednoga učenika u WhatsApp grupu razreda. Svi učenici, uključujući Inu, pozvani su na razgovor s ravnateljem i psihologom. Ina se jako boji da bi mogla završiti u zatvoru. Na dan kada im je nastavnica dala informacije o razgovoru s ravnateljem jedva je jela, cijeli je dan provela u svojoj spavaćoj sobi, a noć prije razgovora pomokrila se u krevet.
SLANJE	Sandra (13) i Denis (14) u vezi su pet mjeseci. Denis je zamolio Sandru da mu pošalje nestajuću fotografiju na Snapchatu u donjem rublju i obećao je da je nikome neće pokazati. Nekoliko dana kasnije, nakon treninga rukometa, Sandrina prijateljica otkrila joj je da je snimku ekrana Sandre u donjem rublju dobila od dječaka koji ide u isti razred kao i Sandrin dečko Denis. Sandra je shrvana, stidi se i žali što je poslala fotografije Denisu kojemu je vjerovala, čak je razmišljala i da se ozlijedi ili baci sa zgrade.

PROSLJEĐIVANJE I
OBJAVLJIVANJE

Bruno (12) je dodan u grupni razgovor na TikToku zajedno s nekim drugim profilima koje je ranije prihvatio, ali ih ne poznaje osobno. Jedan profil poslao je TikTok/eksplicitan video djevojke koju je Bruno već nekoliko puta vidio na treningu Taekwondo, ali ide u drugu školu. Bruno odlučuje snimiti video na TikToku koji je primio i prosljeđuje ga svojim prijateljima i kolegama iz razreda. Također, video je objavio na svojoj priči na Instagramu s nekoliko smiješnih emotikona. Mjesec dana kasnije policija je nazvala njegove roditelje/skrbnike, objasnila im da je video koji je prosljedio dio pedofilske mreže koju istražuju i rekli su da žele razgovarati s Brunom. Bruno je zbunjen i zabrinut, ne razumije zašto treba ići na policiju.

Prilog 2. Online letak

POSljedICE SEKSINGA KOD MLADIH

Što mogu napraviti ja kao roditelj?

.....

Postoje brojne negativne posljedice seksinga među djecom i mladima, kao što su:

- izbjegavanje škole i društvenih interakcija,
- visoka razina anksioznosti,
- nedostatak interesa za odlazak u školu ili druge aktivnosti,
- promjena u navikama spavanja...

Ne grдите djecu zbog sekstanja, nego ih **informirajte**, **otvoreno razgovarajte** s njima i **potičite iskrenu komunikaciju!**

Gdje tražiti podršku i pomoć za djecu?

.....

- kod stručnjaka za mentalno zdravlje koji rade s djecom i mladima u:
 - bolnicama,
 - centrima za socijalnu skrb,
 - nevladinim organizacijama
 - poliklinikama,
 - privatnim praksama

Gdje prijaviti slučajeve seksinga kod djece?

.....

- stručna služba u školi
 - psiholozi,
 - pedagozi...
- centri za socijalnu skrb,
- policija,
- aplikacija "Red button"
- državno odvjetništvo

RODITELJI NE ZABORAVITE POTRAŽITI POMOĆ I PODRSKU I ZA SEBE

Prilog 3. QR kod za pristupanje online letku

5. MATERIJALI ZA EVALUACIJU

Evaluacijski materijali za adolescente

Molimo te da evaluiraš današnju radionicu tako što ćeš iskreno odgovoriti na sljedeća pitanja. Odredi ocjenu kao što bi to učinio/la u školi s ocjenama od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično).

1. Koliko ti je pohađanje radionice pomoglo da:					
prepoznaš svoje rizično ponašanje na internetu?	1	2	3	4	5
budeš oprezniji na internetu u budućnosti?	1	2	3	4	5
potražiš pomoć ako vam se nešto loše dogodi ili učinite nešto loše na internetu?	1	2	3	4	5

2. Koliko ti je radionica bila:					
zanimljiva?	1	2	3	4	5
korisna?	1	2	3	4	5
teška?	1	2	3	4	5
primjenjiva u svakodnevnome životu?	1	2	3	4	5
dosadna?	1	2	3	4	5

3. Navedi aktivnosti u kojima si posebno uživao/la.

4. Navedi aktivnosti koje treba promijeniti ili ukloniti iz radionica.

5. Je li potrebno dodati neke aktivnosti – ako da, koje?

6. Kakav je, po tvome mišljenju, bio voditelj radionice?

1	2	3	4
U potpunosti nejasan	U manjoj mjeri jasan	Poprilično jasan	U potpunosti jasan

7. Voditelj radionice bio je dobro organiziran. DA NE

8. Voditelj radionice poticao je sudionike da sudjeluju i postavljaju pitanja.

DA NE

Evaluacijski materijali za roditelje/ skrbnike

Molimo Vas da evaluirate današnju radionicu tako što ćete iskreno odgovoriti na sljedeća pitanja. Odredite ocjene od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično).

1. Koliko Vam je pohađanje radionice pomoglo da:					
prepoznate rizično ponašanje djeteta na internetu?	1	2	3	4	5
spoznate kako razgovarati s djetetom o sekstingu?	1	2	3	4	5
odaberete odgovarajuću pomoć i podršku za djecu ako su uključena u negativne aspekte sekstiranja?	1	2	3	4	5

3. Navedite aktivnosti u kojima ste posebno uživali.

4. Navedite aktivnosti koje treba promijeniti ili ukloniti iz radionica.

5. Je li potrebno dodati neke aktivnosti – ako da, koje?

6. Kakav je, po Vašem mišljenju, bio voditelj radionice?

1	2	3	4
U potpunosti nejasan	U manjoj mjeri jasan	Poprilično jasan	U potpunosti jasan

7. Voditelj radionice bio je dobro organiziran. DA NE

8. Voditelj radionice poticao je sudionike da sudjeluju i postavljaju pitanja.

DA NE

Evaluacijski materijali za nastavnike

Molimo Vas da evaluirate današnju radionicu tako što ćete iskreno odgovoriti na sljedeća pitanja. Odredite ocjene od 1 (nedovoljno) do 5 (odlično).

1. Koliko Vam je pohađanje radionice pomoglo da:					
prepoznate što je seksting?	1	2	3	4	5
razumijete situacije koje su među adolescentima neprihvatljive i znate na njih reagirati?	1	2	3	4	5
znate kako razgovarati s roditeljima/skrbnicima o sekstingu i seksualnosti kod adolescenata?	1	2	3	4	5

3. Navedite aktivnosti u kojima ste posebno uživali.

4. Navedite aktivnosti koje treba promijeniti ili ukloniti iz radionica.

5. Je li potrebno dodati neke aktivnosti – ako da, koje?

6. Kakav je, po Vašem mišljenju, bio voditelj radionice?

1	2	3	4
U potpunosti nejasan	U manjoj mjeri jasan	Poprilično jasan	U potpunosti jasan

7. Voditelj radionice bio je dobro organiziran. DA NE

8. Voditelj radionice poticao je sudionike da sudjeluju i postavljaju pitanja.

DA NE

6. KONAČNA RAZMATRANJA

Na kraju ovoga priručnika htjeli bismo iskoristiti priliku da razmislimo o onome što smo naučili. Ovaj priručnik nastao je iz želje da se adolescentima, roditeljima/skrbnicima i nastavnicima, koji su suočeni s izazovima digitalne tehnologije, pruži poticaj za razumijevanje sekstinga kroz aktivnosti zasnovane na samorefleksiji. Pedagoški osmišljene aktivnosti u ovome priručniku usredotočene su na aktivnu ulogu sudionika u stjecanju novih znanja i razvoju novih načina razmišljanja o sekstingu kroz istraživanje i suradnju. Koristeći različita okruženja, adolescente, obitelj i školu, prikazane su specifičnosti pedagoškoga rada. Uzimajući u obzir i metodološka pravila i specifičnosti područja prevencije sekstinga, izradili smo edukativni priručnik za koji vjerujemo da će biti koristan materijal za sve nastavnike i stručnjake zainteresirane za pokretanje edukativnih radionica o sekstingu u srednjim školama.

Literatura

- Ayinmoro, A. D., Uzobo, E., Teibowei, B. J. i Fred, J. B. (2020). Sexting and other risky sexual behaviour among female students in a Nigerian academic institution. *Journal of Taibah University Medical Sciences*, 15(2), 116–121. <https://doi.org/10.1016/j.jtumed.2020.02.007>
- Barrense-Dias, Y., Berchtold, A., Surís, J. C. i Akre, C. (2017). Sexting and the definition issue. *Journal of Adolescent Health*, 61, 544–554. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.05.009>
- Benotsch, E. G., Snipes, D. J., Martin, A. M. i Bull, S. S. (2013). Sexting, substance use, and sexual risk behavior in young adults. *Journal of Adolescent Health*, 52(3), 307–313. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.06.011>
- Brodie, Z. P., Wilson, C. i Scott, G. G. (2019). Sexual intercourse: Considering social–cognitive predictors and subsequent outcomes of sexting behavior in adulthood. *Archives of Sexual Behavior*, 48(8), 2367–2379. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-01497-w>
- Calvert, C. (2009). Sex, cell phones, privacy, and the first amendment: When children become child pornographers and the Lolita effect undermines the law. *CommLaw Conspectus; Journal of Communications Law and Policy*, 18, 1–66.
- Chaudhary, U., Xia, B., Silvoni, S., Cohen, L. G. i Birbaumer, N. (2017). Brain–computer interface–based communication in the completely locked-in state. *PLoS*

- Biology*, 15(1), e1002593. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3000089>
- Crofts, Th., Lee, M., McGovern, A. i Milivojevic, S. (2015). *Sexting and young people*. Palgrave Macmillan.
- Dake, J. A., Price, J. H., Maziarz, L. i Ward, B. (2012). Prevalence and correlates of sexting behaviour in adolescents. *American Journal of Sexuality Education*, 7(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/15546128.2012.650959>
- Dir, A. L., Cyders, M. A. i Coskunpinar, A. (2013). From the bar to the bed via mobile phone: A first test of the role of problematic alcohol use, sexting, and impulsivity-related traits in sexual hookups. *Computers in Human Behaviors*, 29(4), 1664–1670. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.01.039>
- Dodaj, A. i Sesar, K. (2020). Sexting categories. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 8(2). <https://doi.org/10.6092/2282-1619/mjcp-2432>
- Dodaj, A. i Sesar, K. (2021). Social ecological approach of sexting behaviour. *Central European Journal of Paediatrics*, 17(2). <https://doi.org/10.5457/p2005-114.71>
- Döring, N. (2014). Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting? *Cyberpsychology*, 8, 1–14. <https://doi.org/10.5817/CP2014-1-9>
- Ferguson, C. J. (2011). Sexting behaviors among young Hispanic women: Incidence and association with other high-risk sexual behaviors. *Psychiatric Quarterly*, 82(3), 239–243. <https://doi.org/10.1007/s11126-010-9165-8>

- Gassó, A. M., Mueller-Johnson, K., Agustina, J. R. i Montiel, I. (2019). Sexting and mental health among a Spanish college sample: An exploratory analysis. *International Journal of Cyber Criminology*, 13(2), 534–547. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3709214>
- Harris, C. (2017). A multiple goals theoretical approach to sexting: message content and scale development. [Doctoral thesis, University of Kentucky].
- Hudson, H. K., Bliss, K. i Fetro, J. V. (2012). Effects of text messaging on college students' perceptions of personal health. *The Health Educator*, 44(1), 28–35.
- Ingram, L. A., Macaуда, M., Lauckner, C. i Robillard, A. (2019). Sexual behaviors, mobile technology use, and sexting among college students in the American south. *American Journal of Health Promotion*, 33(1), 87–96. <https://doi.org/10.1177/0890117118779008>
- Klettke, B., Hallford, D. J. i Mellor, D. J. (2014). Sexting prevalence and correlates: A systematic literature review. *Clinical Psychology Review*, 34, 44–53. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.10.007>
- Kosenko, K., Luurs, G. i Binder, A. (2017). Sexting and sexual behavior, 2011–2015: A critical review and meta-analysis of a growing literature. *Journal of Computer-Mediated Communications*, 22, 141–160. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12187>
- Le, L. (2016). What's your 'sext' drive? Examining female emerging adults' experiences of sharing visual sexual content through communication technologies [Master's thesis, University of Alberta].

- Lenhart, A. (2009). Teens and sexting. Washington, DC: *Millennials: A portrait of generation next*, PEW Internet & American Life Project, PEW Research Center.
- Levine D. (2013). Sexting: a terrifying health risk...or the new normal for young adults?. *The Journal of Adolescent Health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 52(3), 257–258. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.01.003>
- Madigan, S., Ly, A., Rash, C. L., Van Ouytsel, J. i Temple, J. R. (2018). Prevalence of multiple forms of sexting behavior among youth: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 172, 327–335. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2017.5314>
- Medrano, J., Lopez Rosales, F. i Gámez-Guadix, M. (2018). Assessing the links of sexting, cybervictimization, depression, and suicidal ideation among university students. *Archives of Suicide Research: Official Journal of the International Academy for Suicide Research*, 22(1), 153–164. <https://doi.org/10.1080/13811118.2017.1304304>
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Jones, L. M. i Wolak, J. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: A national study. *Pediatrics*, 129(1), 13–20. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-1730>
- Mori, C., Temple, J. R., Browne, D. i Madigan, S. (2019). Association of sexting with sexual behaviors and mental health among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 173(8), 770–779. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2019.1658>

- Ngo, F., Jaishankar, K. i Agustina, J. R. (2017). Sexting: Current research gaps and legislative issues. *International Journal of Cyber Criminal*, 11, 161–168. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1037369>
- Patchin, J. W. i Hinduja, S. (2020). Sextortion among adolescents: Results from a national survey of U.S. Youth. *Sexual Abuse*, 32(1), 30–54. <https://doi.org/10.1177/1079063218800469>
- Ploharz, S. (2017). An evolutionary based examination of sexting behavior among college students.[Master's thesis, Fort Hays State University].
- Reyns, B. W., Henson, B. i Fisher, B. S. (2014). Digital deviance: low self-control and opportunity as explanations of sexting among college students. *Sociological Spectrum*, 34(3), 273–292. <https://doi.org/10.1080/02732173.2014.895642>
- Rice, E. L., Gibbs, J., Winetrobe, H., Rhoades, H., Plant, A., Montoya, J. i Kordic, T. (2014). Sexting and sexual behavior among middle school students. *Pediatrics*, 134, e21–e28. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-2991>
- Stasko, E. C. i Geller, P. A. (2015). *Reframing sexting as a positive relationship behavior*. American Psychological Association, 6–9.
- Temple, J. R., Strasburger, V. C., Zimmerman, H. i Madigan, S. (2019). Sexting in youth: Cause for concern? *The Lancet Child & Adolescent Health*, 3(8), 520–521. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(19\)30199-3](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(19)30199-3)
- Trub, L. i Starks, T. J. (2017). Insecure attachments: Attachment, emotional regulation, sexting and condomless

- sex among women in relationships. *Computers in Human Behavior*, 71, 140–147. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.052>
- Van Ouytsel, J., Punyanunt-Carter, N. M., Walrave, M. i Ponnet, K. (2020). Sexting within young adults' dating and romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 36, 55–59. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.04.007>
- Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Ponnet, K. i Walrave, M. (2014). Brief report: The association between adolescents' characteristics and engagement in sexting. *Journal of Adolescence*, 37(8), 1387–1391. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.10.004>
- Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Walrave, M., Ponnet, K. i Peeters, E. (2017). Sexting: adolescents' perceptions of the applications used for, motives for, and consequences of sexting. *Journal of Youth Studies*, 20(4), 446–470. <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1241865>
- Walrave, M., Heirman, W. i Hallam, L. (2014). Under pressure to sext? Applying the theory of planned behaviour to adolescent sexting. *Behaviour & Information Technology*, 33(1), 86–98. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2013.837099>
- Wolak, J. i Finkelhor, D. (2011). *Sexting: A typology*. Crimes against Children Research Center.
- Wolfe, S. E., Marcum, C. D., Higgins, G. E. i Ricketts, M. L. (2016). Routine cell phone activity and exposure to sext messages extending the generality of routine activity theory and exploring the etiology of a

LITERATURA

- risky teenage behaviour. *Crime & Delinquency*, 62(5), 614–644. <https://doi.org/10.1177/0011128714541192>
- Ybarra, M. L. i Mitchell, K. J. (2014). “Sexting” and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 55(6), 757–764. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.07.012>
- Yeung, T. H., Horyniak, D. R., Vella, A. M., Hellard, M. E. i Lim, M. S. C. Prevalence, correlates and attitudes towards sexting among young people in Melbourne, Australia. *Sexual Health*, 11(4), 332–339 <https://doi.org/10.1071/SH14032>

